

Atmintinos didelės redaktoriaus žirklys!

Romualdas Kriaučiūnas

Ilgiausiai „Draugo“ redaktoriumi – 41-erius metus – išbuvo Leonardas Šimutis. Kai atvykau į Ameriką 1950 metais, jo buvo visur, nes turėjo atsakingas pareigas Amerikos lietuvių taryboje ir kitose lietuviškose organizacijose. Niekada neužmiršiu jo audringų ir ilgų kalbų minėjimuose ir kituose visuomenės suėjimuose. Tarsi kontrastas buvo kitas redaktorius – kun. Pranas Garšva, „Draugą“ redagavęs 37-rius metus. Jo nė karto negirdėjau viešai kalbant. Asmeniškai jį esu sutikęs tik vieną kartą. Tas vienas kartas buvo 1989 ar 1990 metais „Draugo“ redakcijoje. Tais laikais buvo madinga toliau gyvenantiems dienraščio bendradarbiams, lankantiems Čicagą, aplankyti vyriausiąjį redaktorių. Kartais tokių apsilankymų metu būdavo kartu nusifotografuojama su redaktoriumi, o nuotrauka vėliau atsirasdavo pačiame laikraštyje. Būdavo pridodama ir trumpa žinutė, kad tas ar tas apsilankė, aptarė lietuviškos spaudos reikalus ir t.t.

Mano žmona Gražina ir aš, kaip laikraščio bendradarbiai, vieną dieną į redakciją irgi užsukome. Priėmėjai pasisakėme norį redaktoriui „Labas!“ pasakyti. Sekretorė telefonu apie mūsų atvykimą kažkur paskambino ir nurodė, kad galime lipti į antrąjį aukštą, kur mus sutiks. Mus sutiko pats kun. Pranas Garšva ir nusivedė į darbo kambarį. Paaiškino, kad pataikėme kritišku momentu, nes jam reikėjo ruošti kitos dienos laidą. Ant didelio stalo ar poros stalų buvo išdėstyti įvairūs laikraščio dydžio popieriaus lapai jau su atspausdintu tekstu. Jo darbas tuo momentu buvo tuos lapus karpyti skiltimis ir derinti, kad skoningai tilptų suklijuoti (sulaužyti) ant puslapio. Visą laiką, kol mes buvome, jis vis karpė, retkarčiais pasižiūrėdamas ir į mus. Daugiau žiūrėjo į savo darbą, bet kalbėjo su mumis. Kalbėjo ramiai, tėviškai, be emocijų ar dvejonų. Mano dėmesį traukė jo rankose šmaikščiai šokinėjančios žirklys, bet tuo pačiu negalėjau atsistebėti, kad redakcijoje dar vis naudojama tokia atgyvenusi technika. Kažką garsiai apie tai ir pasakiau. Tai išgirdęs redaktorius nustojo karpęs, atsitiesė nuo stalo ir, žiūrėdamas man tiesiai į akis, su tam tikru pasididžiavimu tarė: „Tas žirkles aš paveldėjau perimdamas redaktoriaus kėdę ir su jomis nesiskirsiu!“ Žodžiu, nesiskundė pasenusia technika, o džiaugėsi galįs toliau tęsti svarbų spaudos darbą. O aš tas žirkles matau ir šiandien, nes jos buvo didžiausios, kokias kada nors mačiau – gal dvylikos colių ilgio.

Esu „Draugo“ skaitytojas nuo 1950 m., o bendradarbis – nuo 1955 metų.

Parašęs pirmąjį rašinį į studentų skyrių iš skyriaus redaktoriaus gavau trijų dolerių honorarą. Tai labai įvertinau, nes kažkas pagalvojo, kad mano rašinys buvo kažko vertas. Savanorišku bendradarbiu likau iki šių dienų. Tačiau 29 metams praėjus nuo pirmojo čekio gavau kitą – dešimties dolerių. Tai buvo 1984 metais ir tęsėsi iki 1992 metų, kada redaktorius pasitraukė iš pareigų. Už kiekvieną rašinį gaudavau 10, 15 ar 20 dolerių, pagal rašinio ilgumą. Kiekvienas čekis buvo pasirašytas vyriausiojo redaktoriaus. Per tuos aštuonerius metus honoraro iš viso gavau 480 USD. Padrąsintas 1988 metais pradėjau rašyti „Trumpai drūtai“ – retkartinę skiltį, kuri tęsėsi iki 1991 metų pavasario. Tai buvo skiltis, kurioje aprašydavau ir pakomentuodavau du-tris visuomeninius įvykius.

Per tą visą laiką iš vyr. redaktoriaus gavau vieną laišką, kurį išlaikiau iki šiol. Laiškas datuotas 1988-10-31. Ten rašoma, kad iškilo klausimas dėl mano straipsnių užvardijimo. „Trumpai drūtai“ kai kuriose tarmėse vartojamas ir reiškia – trumpai, bet stipriai. Žemaičiai teturi tik vieną prasmę – drūtas yra kietas, storas, sunkus. Dėl to man vis telefonu priekaištuoja dėl „drūtai“, kad jis nepasako to, ko nori, nes žemaičiai ir artimi žemaičiams ima savo prasmę – kietai, storai... Gal pagalvokit apie kitą žodį. Ateityje parašysiu savo mintis – o gal rašytumėt kai kada vedamuosius, tik reiktų rašyti trumpiau, maždaug pustrečio puslapio ir viena bendra mintimi. Apie tai tik pagalvokit“.

Jam atsakydamas pasiūliau keletą kitų skilties pavadinimų. Taip pat pridėjau: „Jūsų mintis apie retkartinius vedamuosius mane domina. Aišku, trumpiau rašyti reiktų ir būtų lengviau. Vedamieji paprastai atspindi redakcijos poziciją ar liniją. Kokie saistymai čia galiotų?“ Atsakymo nesulaukiau, nes netrukus pasikeitė redaktoriai.

„Lietuvių enciklopedijos“ žiniomis, apie 1985 metus „Draugo“ tiražas buvo 8000 egz., o specialiomis progomis – ir daugiau.